Һәгиги сәнәткар өлмәздир

1901-чи илдә Бакыя көчдүкдән бир нечә ил сонра таныш олдуғум габагчыл сәнәткарлар ичәрисиндә Мирзәаға Әлиев дә вар иди. Һәлә о заман мән бу көнч актйорда бөйүк бир исте'дад, сәһнәйә, актйорлуға сөнмәз вә сарсылмаз бир мәһәббәт олдуғуну дуймушдум.

Мирзәаға өз актйорлуг фәалиййәтинә, габагчыл адамларын, халгын инкишафына хидмәт едән эиялыларын чидди тә'гиб олундуғу бир дөврдә башламышды. Һәлә бу дөврдә динин вә руһаниләрин тә'сирилә чаһил адамлар театра шейтан әмәли, актйора оюнбаз кими бахырдылар. Театр хадимләри, актйорлар Бакы гочулары, фанатикләр тәрәфиндән тәһдид эдилир, лаға гоюлурду. Мирзәаға да белә шәраитдә һеч нәдән чәкинмәдән, бүтүн мәһрумиййәтләрә гатлашараг сәһнәдә чалышыр, әлиндән кәләни әсиркәмирди. Өлмәз сәнәткары буна вадар едән онун өз сәнәтинә олан гызғын ешги, халга олан аловлу мәһәббәти иди.

Мирзәаға һәлә ингилабдан чох әввәл әдәбиййатла марагланарды. Одур ки, мүталиәни чох севәр, бош вахтларыны китаб охумагла кечирәрди. Реалист шаирләрдән Закири вә Сабири, демәк олар ки, әзбәрдән биләрди. Сөһбәтләримиздән бириндә мәнә демишди: «Дилини, әдәбиййатыны билмәйән адамдан яхшы актйор олмаз!».

Мирзәаға Әлиев яратдығы сурәтләр үзәриндә чох дәриндән фикирләшәр, онларын дахили аләмини, психолокиясыны мәһарәтлә яратмаға чалышарды. Одур ки, онун яратдығы типләр һәр бир заман тамашачылар тәрәфиндән алгышларла гаршыланар, халгын мәһәббәтини газанарды.

Чәлил Мәммәдгулузадәнин «Өлүләр» комедиясында Искәндәр, М. Ф. Ахундовун «Һачы Гара»сында Һачы Гара сурәтләри өлмәз сәнәткарын яратдығы чанлы сурәтләрдән иди.

1916-чы илдә «Өлүләр» комедиясы илк дәфә Бакыда ойнандығы заман Мирзәаға Искәндәр ролуну ифа эдирди. Һәмин тамашада мән дә иштирак эдирдим. Бу тамашанын мәндә оятдығы тә'сир инди дә хатырымдадыр. Бөйүк актйорун һәрәкәтләриндәки тәбиилик, чанлылыг, сәсиндәки гүссә вә бундан доған кефлилик әһвал-руһиййәси чох мүрәккәб сурәт олан Искәндәрин севилмәсинә сәбәб олурду. Мирзәағанын бу оюнундан сонра Искәндәр сурәти дилләрә дүшдү. Класеик «Өлүләр» комедиясынын тә'сир гүввәсинин артмасында Мирзәаға Әлиевин аз хидмәти олмамышдыр.

Мирзәаға илә танышлығым кет-кедә достлуға чеврилди. О, бөйүк бир сәнәткар, маһир сәһнә устады олмагла бәрабәр, һәм дә көзәл бир инсан иди. Көрүшдүйүмүз заман һәмишә ширин сөһбәтләр эдәр, ләтифәләр сөйләр, Мирзә Чәлил, Һагвердиев, Сарабски, Әрәблински кими мүасирләри һаггында хатирәләр данышарды. О, шөһрәтпәрәстлик вә мәғрурлуг кими чиркин сифәтләрдән тамамилә узаг иди. Бу нәчиб сифәтләр онун сәнәтинин күндән-күнә инкишаф этмәсинә сәбәб олурду.

Мирзәаға Әлиев тамашаларда олдуғу кими сөһбәтләриндә, чыхышларында да көһнә адәт-ән'әнәләрә гаршы чыхыр, онлары гамчылаян, сатира атәшинә тутан мәзһәкәләр данышарды.

Мирзәаға илә сон көрүшүм бу ил хәстәханада ятдығым заман олду. Мән хәстәханая кәлдийим заман Мирзәағанын һалы чох ағыр иди. Янына һеч кими бурахмырдылар. Бир һәфтә сонра Мирзәағанын сәһһәти яхшылашды. Палаталарымыз бир-биринә яхын иди. Һәр күн онун янына кедир, саатларла сөһбәт эдирдик. Аз заманда хәстәләр ичәрисиндә әлә бөйүк һөрмәт газанды ки, һамы онун бу гәдәр садә вә сәмими олмасына һейрәт эдирди. О, артырмая чыхан кими бүтүн хәстәләр әтрафыны бүрүйүр, ширин вә мәзәли сөһбәтләрини динләйирдиләр.

Бөйүк сәнәткар хәстә олдуғуна бахмаяраг яратмаг, өнидән сәһнәйә гайытмаг эшгилә яшайырды.

Мирзәаға һәятынын сон күнләриндә дә һәят эшгилә, халга вә дөвләтимизә бәслә дийи мәһәббәт һиссилә, сәһнәйә гайытмаг арзусу илә яшайырды. Арзуларынын белә бир дөврүндә амансыз өлүм бөйүк сәнәт хадимини бизим арамыздан апарды. Лакин о, өзүнүн өлмәз вә әбәди сәнәтини гоюб кетди. Бу сәнәт бизим актйорларымыза нүмунә олачаг, мәдәниййәт тарихимиздә әбәди яшаячагдыр. Һәгиги сәнәткар өлмәздир!

Абдулла ШАИГ.